

УДК 378.14.015.62+371.31

НАТАЛІЯ БЕЛЯЄВА

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

**ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО
МЕНЕДЖЕРА В КОНТЕКСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО
НАВЧАННЯ**

Представлено методичні аспекти формування компетентностей майбутнього менеджера в контексті студентоцентрованого навчання. Презентовано досвід формування компетентностей майбутніх фахівців-магістрів зі спеціальності 073 «Менеджмент» (спеціалізація «Управління навчальним закладом») під час вивчення курсу «Управлінська майстерність керівника закладу освіти». Окреслено змістовні модулі курсу, результати навчання, загальні компетентності фахівця галузі «людина-людина» та специфічні (предметні) компетентності, необхідні для успішної управлінсько-педагогічної діяльності керівника освітньої установи.

***Ключові слова:** компетентності, компетентнісний підхід, студентоцентроване навчання, результати навчання, майбутні менеджери*

В умовах динамічних трансформацій сучасної соціально-економічної сфери актуалізуються питання професійної компетентності фахівця. Тому у системі освіти наразі є важливою проблема підготовки конкурентоспроможних кадрів для різних галузей і, зокрема, представників професій типу «людина-людина», здатних реалізувати себе як активні суб'єкти в складному процесі перетворень та відповідно до нових вимог.

У контексті нашого дослідження звертають увагу праці провідних вітчизняних і зарубіжних теоретиків та практиків із питань менеджменту, особистості менеджера: Пітера Ф. Друкера, Дж. Кейнса, Е. Мейо, Лі Якокки, М. Бесєдіна, Є. Ходаківського, Ф. Хміля та ін.

Л. Даниленко, Л. Карамушка, Г. Єльнікова, О. Зайченко, В. Маслов, О. Боднар та ін. розглядають структуру та зміст професійної компетентності керівників навчальних закладів; О. Булавенко, Н. Кузьміна, А. Маркова та ін. розкривають складові професійної компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників; В. Байденко, Я. Кузьминов, Н. Селезньова, А. Талалаєнко, Д. Пузанков, В. Шадриков та ін. досліджують компетентності випускників вищих навчальних закладів.

Дослідженню компетентнісного підходу приділено чимало уваги вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких: Н. Бібік, І. Єрмаков, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко; Е. Зеєр, Е. Симанюк, І. Зимня, О. Таїзова, А. Хуторський; М. Армстронг, Р. Бойцис, Ч. Вудруф, Дж. Равен, Лайл М. Спенсер, Сайн М. Спенсер та ін. Багато наукових робіт присвячено проблемам формування та розвитку професійної компетентності фахівців.

Нині питання студентоцентризму активно досліджуються європейськими (А. Флауерс, Р. Кресінслі) та українськими (В. Захарченко, В. Луговий, Н. Подольчак, Ю. Рашкевич, Ю. Стародуб, Ж. Таланова) науковцями.

В основу студентоцентрованого навчання покладено ідею максимального забезпечення майбутніми фахівцями їх шансів отримати перше місце на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у працедавців, задоволення тим самим актуальних потреб останніх. В умовах надзвичайно динамічного ринку праці,

викликаного технологічним вибухом у кінці минулого століття, співпраця освітян та працевлагодівців у створенні та реалізації освітніх програм набуває особливої ваги та має забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців [4, с. 15].

Конкурентоспроможність персоналу – це складна економічна категорія, сутність якої розкривають такі концептуальні підходи до її визначення:

1) це здатність керівників, професіоналів і фахівців генерувати ідеї з використанням усіх можливостей, що виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі; своєчасно виявляти загрози для діяльності підприємства; вирішувати проблеми; винаходити й швидше за конкурентів впроваджувати нововведення на всіх стадіях життєвого циклу товару; забезпечувати досягнення поставлених цілей та виконання підприємством своєї місії;

2) це вміння ефективно виконувати управлінські функції та своєчасно приймати кваліфіковані рішення з метою розробки, виробництва та реалізації високоякісної з особливими споживчими властивостями продукції (послуг) за максимально ефективного використання ресурсів;

3) це здатність повніше порівняно з іншими кандидатами на вакантні посади задовольняти вимоги роботодавців за рівнем знань, вмінь і навичок;

4) це вміння проявити свої особистісні, професійні та ділові якості, швидше і краще за інших працівників реалізувати власний потенціал за конкретних умов, які склались на підприємстві, що дає можливість отримувати відповідну винагороду, досягти відповідного соціального статусу та забезпечити службово-професійне зростання [6, с. 6].

Конкурентоспроможність менеджера – перевага менеджера щодо іншого менеджера, що характеризується умінням розробити систему забезпечення конкурентоспроможності даного об'єкта, управляти колективом для досягнення цілей системи [2, с. 490].

Формування активного професіонала, на нашу думку, можливе лише через організацію активного суб'єкт-суб'єктного освітнього процесу підготовки та забезпечення студентоцентрованої моделі навчання.

Витоки студентоцентрованого навчання сягають середини ХХ ст. у розробках американських учених J. Watson, B. Skin, R. Mager. Саме в США початково розвинута Концепція студентоцентрованого навчання, в основу якої покладені результати навчання. Протягом 1960–1970 рр. лідером цього напрямку був R. Mager, який висунув концепцію застосування спеціальних формулювань (instructional goals) для результатів, які спостерігалися в процесі навчання. У сучасній постановці концепція результатів навчання сформована і застосована у Великобританії, Австралії, Новій Зеландії та Південній Африці в 90-х роках минулого століття. У подальшому вона поширилася на інші країни Європи – Данію, Швецію, Ірландію [5, с. 5].

У просторі сучасної вищої освіти студентоцентрований підхід передбачає реалізацію освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми. При цьому студенту надаються більші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання [3, с. 62].

Основними категоріями студентоцентрованого навчання є компетентності та результати навчання. Ці два терміни на сьогодні є ключовими у Європейському просторі вищої освіти та динамічно впроваджуються й адаптуються до нашої системи освіти.

Згідно з методологією Тюнінг, результати навчання є формулюванням того, що, як очікується, що повинен знати, розуміти, бути здатним продемонструвати студент після завершення навчання. Можуть відноситися до окремого модуля або також до періоду та визначають вимоги до присудження кредитів [5, с. 7].

У свою чергу, компетентності являють собою динамічне поєднання знань, розуміння, навичок, умінь і здатностей [5, с. 8].

У Національному освітньому глосарії вищої освіти знаходимо тлумачення цієї категорії: компетентність / компетентності (Competence, competency / competences, competencies) – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [3, с. 28-29].

Компетентності лежать в основі кваліфікації випускника. Компетентність (компетентності) як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особі повноваженнями [3, с. 29]. Розвиток компетентностей є метою освітніх програм [5, с. 8].

Освітня програма підготовки фахівців-магістрів зі спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізація «Управління навчальним закладом» передбачає вивчення курсу «Управлінська майстерність керівника закладу освіти».

Реалізація мети указаної нормативної дисципліни здійснюється у ході вивчення змістовних модулів курсу. Усього програмою передбачено 2 змістовних модуля («Особливості професійної управлінської майстерності керівника закладу освіти» та «Професійний імідж і стиль управління керівника-майстра»), на вивчення яких відведено 6 кредитів.

Змістовий модуль 1 «Особливості професійної управлінської майстерності керівника закладу освіти» розкривається через вивчення таких тем: «Сутність і характер управлінської діяльності керівника-майстра освітнього закладу», «Управлінська майстерність керівника закладу освіти у контексті акмеологічного підходу», «Особистісно орієнтований управлінський процес як вияв управлінської майстерності керівника закладу освіти», «Управлінська майстерність як компонент управлінської культури керівника освітнього закладу»

Змістовим модулем 2 «Професійний імідж та стиль управління керівника-майстра» передбачено вивчення таких тем: «Формування ефективного стилю управління керівника освітнього закладу як складової його управлінської майстерності», «Імідж сучасного керівника у системі управлінської діяльності», «Професійна етика керівника освітнього закладу як компонент його управлінської майстерності», «Майстерність комунікативного впливу у діяльності педагога та менеджера освіти», «Управлінська валеологія та методики запобігання синдрому емоційного вигорання керівника-майстра» [1, с. 10-11].

У процесі реалізації програми дисципліни формуються такі загальні компетентності фахівця галузі «людина-людина»:

1. Інструментальні компетентності: здатність до аналізу і синтезу; здатність до організації і планування; базові загальні знання; засвоєння основ базових знань з професії; навички управління інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел); розв'язання проблем; прийняття рішень.

2. Міжособистісні компетентності: здатність до критики та самокритики; взаємодія (робота в команді); міжособистісні навички та вміння; здатність працювати в міждисциплінарній команді; етичні зобов'язання.

3. Системні компетентності: здатність застосовувати знання на практиці; дослідницькі навички і уміння; здатність до навчання; здатність пристосовуватись до нових ситуацій; лідерські якості; розуміння культури та звичаїв інших країн; здатність працювати самостійно; ініціативність і дух підприємництва; турбота про якість; бажання досягти успіху.

Своєрідність управлінсько-педагогічної діяльності керівника освітньої установи, пов'язана з багатофункціональністю та спрямованістю на розвиток особистості, її

творчої індивідуальності, на підготовку молодого покоління до життя, зумовлює необхідність поєднання у роботі менеджера визначальних професійних компетентностей та загальних норм гуманістично зорієнтованої поведінки. Саме тому до специфічних (фахових, предметних) компетентностей, визначених відповідно до класифікації проекту Тюнінг, відносимо здатність розробляти та управляти проектами; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність спілкуватися з нефахівцями своєї галузі; здатність працювати в команді; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність генерувати нові ідеї (креативність); визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

У процесі опанування курсом «Управлінська майстерність керівника закладу освіти» очікуються такі результати навчання за різними сторонами майбутньої професійної діяльності управління, сформульовані відповідно до вимог студентоцентрованого навчання.

У знаннєвій сфері – визначити зміст і значення управлінської майстерності для здійснення ефективного управління закладами освіти; Описати особливості менеджменту як рефлексивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії; принципи, способи, методи, типи та стилі інноваційної управлінської діяльності менеджера освіти у взаємодії з підлеглими; Упорядкувати комплекс компетентностей менеджера освіти у системі управлінської культури.

Серед розуміння – класифікувати стратегії посилення згуртованості, підвищення ефективності освітньої організації; виділити ефективні теорії мотивації персоналу; побудувати ієрархію цілей у організації управлінського процесу керівником-майстром.

У контексті застосування знань – застосувати способи та засоби самоменеджменту в управлінській діяльності; організувати власну життєдіяльність, виробляти навички планомірної систематичної роботи та самовдосконалення; планувати зміст формування індивідуального стилю інноваційної управлінської діяльності.

Із-поміж навичок аналізу – ілюструвати ключові компетентності інноваційного менеджера в процесі професійної діяльності; виділити механізми управління організацією на засадах професійної етики; класифікувати професійно-етичні якості за напрямками управлінської діяльності.

Із-поміж навичок синтезу – сформулювати особливості менеджменту як рефлексивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії; установити зв'язок із принципами, способами, методами, типами та стилями інноваційної управлінської діяльності менеджера у взаємодії з підлеглими та мікрокліматом у колективі; поєднати функції управління та відповідні їм компетенції менеджера.

У процесі оцінювання – пояснити роль інноваційної діяльності освітньої організації (вдосконалення моделей корпоративного управління, нових технологій, стилів управління, створення ситуацій успіху); співвіднести формування іміджу сучасного керівника освіти та корпоративного іміджу закладу; передбачити ефективну траєкторію професійного росту керівника закладу освіти.

Висновок. Орієнтація на такі результати навчання у майбутніх менеджерів-магістрів та логіка організації навчально-виховного процесу забезпечує усвідомлення майбутніми керівниками освіти сутності ефективної управлінської діяльності менеджера; розширення професійного та культурного кругозору; поглиблення знань про принципи, способи, методи, типи, стилі інноваційної управлінської та проектної діяльності менеджера; оволодіння управлінськими та проектними компетенціями; вироблення самодисципліни, організованості, навичок планомірної систематичної роботи; вироблення індивідуального стилю інноваційної управлінської діяльності; ознайомлення студентів магістратури із сутністю та особливостями розвитку професійно-етичних якостей, допомогу

майбутнім керівникам оволодіти стратегією та тактикою управління організацією на засадах професійної етики; збагачення уявлення та розвинути навички саморегуляції, самоменеджменту, самовдосконалення у майбутніх магістрів; сприяння виробленню індивідуального гуманістично орієнтованого стилю управлінської діяльності майбутнього менеджера; розвитку інноваційності та ініціативності як ключових якостей фахівця нової генерації.

Список використаних джерел

1. Беляева Н.В. Формування керівника-професіонала у ході опанування курсом «Управлінська майстерність керівника закладу освіти» // Матер. XVI Міжнар. наук.-практ. конф. «Макаренкознавчий вимір актуальних питань соціальної адаптації особистості» та Всеукр. наук.-практ. сем. «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» (м. Полтава, 13-14 березня 2017 р.) / За ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава, 2017. – С. 8-11.
2. Виноградський М.Д, Виноградська А.М., Шкапова О.М. Менеджмент в організації. - К.: «КОНДОР». - 2002. - 654 с.
3. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін. / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
4. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
5. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.
6. Цимбалюк С.О. Конкурентоспроможність управлінського персоналу підприємств: методологія і методика оцінювання / Автореф. дис. ... к-та екон. наук: 08.06.01. - К.: ІВЦ Т-во «Знання». – 2000. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 24.04. 2017 р.

БЕЛЯЕВА Н.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленко, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО МЕНЕДЖЕРА В КОНТЕКСТЕ СТУДЕНТОЦЕНТРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ

В статье представлены методические аспекты формирования компетентностей будущего менеджера в контексте студентоцентрированного обучения. Описан опыт формирования компетентностей будущих специалистов-магистров по специальности 073 «Менеджмент» (специализация «Управление учебным заведением») во время изучения курса «Управленческое мастерство руководителя учебного заведения». Определены содержательные модули курса, результаты обучения, общие компетентности специалиста отрасли «человек-человек» и специфические (предметные) компетентности, необходимые для успешной управленческо-педагогической деятельности руководителя образовательного учреждения.

Ключевые слова: компетентности, компетентностный подход, студентоцентрированное обучения, результаты обучения, будущие менеджеры

BELYAEVA N.

Poltava national pedagogical University named after V. Korolenko, Ukraine

THE FORMATION OF FUTURE MANAGERS' COMPETENCE BASED ON STUDENT-CENTERED APPROACH

The methodological aspects of formation of future managers' competence based on student-centered approach are presents in the article. The experience of forming competences of masters in the field 073 "Management" (specialization "Management of the institution") during the study

course "Management skills of the Head of Education" is described. The content modules of the course, learning outcomes, general professional competence of "human-human" field and specific (subject) competencies are disclosed in an article. The logic of the organization of the educational process is described, which provides understanding of the future managers of the essence of the effective managerial activity of the manager; expanding professional and cultural outlook; deepening of knowledge about principles, methods, methods, types, styles of managerial innovation management and project activity; mastering managerial and project competencies; development of self-discipline, organization, skills of systematic systematic work; development of individual style of innovative management activity; acquaintance of the students of the magistracy with the essence and peculiarities of the development of professional and ethical qualities; help future managers to master the strategy and tactics of managing the organization on the basis of professional ethics; enriching the presentation and developing self-regulation skills, self-management, self-improvement in future masters; assistance in the development of an individual humanist oriented style of managerial activity of the future manager; the development of innovation and initiative as the key qualities of a new generation specialist.

Keywords: *competences, competence-based approach, student-centered approach, learning outcomes, future managers.*